

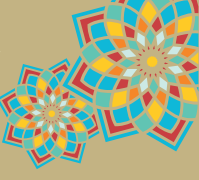

DİN ÖĞRETİMİ GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK BİLGİSİ

11. SINIF AÇIK UÇLU ÇALIŞMA SORULARI

2.
ÜNİTE

SORULAR

1. Bir öğretmen, derste öğrencilerine “Din nedir?” sorusunu yöneltmiş ve öğrencilerin soruya farklı disiplinlerin yaklaşımlarından hareketle cevap aramaları için sınıfı üç gruba ayırmıştır. Grupların değerlendirmeleri şöyledir:

1.

Grup

Din; insanları ortak inanç ve değerler etrafında bir araya getiren, toplumdaki birlik ve beraberliği güçlendiren bir olgudur.

2.

Grup

Din; insanın duygu ve hisleriyle ilişkili olan, kişiye huzur ve güven veren bir duygular bütünüdür.

3.

Grup

Din; insanın kendisini ve içinde yaşadığı evreni anlamlandırma çabasıdır.

Her gruptan bir öğrenci, yaptıkları değerlendirmeyi sınıfla paylaşır. Öğrencilerin değerlendirmelerini dinleyen öğretmen, grupların din kavramına farklı açılardan yaklaştığına dikkat çekerek bunların yanı sıra klasik İslam kaynaklarında dinin; itaat, teslimiyet, ibadet, hüküm, hesap, şeriat, mükâfat, ceza, tevhit ve yol gibi farklı anlamlarla açıklandığını ifade etmiştir.

- a) Grupların değerlendirmelerinden hareketle her bir din tanımının ait olduğu disiplini/bilim dalını belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız.

1. Grup	2. Grup	3. Grup

- b) Grupların değerlendirmeleri ile öğretmenin aktardığı din tanımı arasındaki benzerlik ve farklılıkları yazınız.

Benzerlikler

.....

.....

.....

.....

.....

Farklılıklar

.....

.....

.....

.....

.....

2. Bir radyo programında “Dinin İnsan Hayatındaki Yeri ve Anlamı” konusu ele alınır. Programda dine dair şu üç farklı açıklamaya yer verilir:

- I. “Din; akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleriyle hayırlı olan şeylere yönelten ilahi emirler bütünüdür.”
- II. “Din; insanın içinde bulunduğu his ve duygulardır.”
- III. “Din, toplumun birlik ve beraberliğini güçlendiren bir olgudur.”

a) Verilen tanımları dini ele alış biçimleri açısından değerlendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

b) Verilen üç tanımın ortak ve farklı yönlerini dikkate alarak dinin insan hayatındaki yeri hakkında bir çıkarım yapınız.

.....

.....

.....

3. Aşağıdaki tabloda farklı âlimlerin dini tanımlarken kullandıkları kavramlara yer verilmiştir:

	Cevheri	Ragıb İsfahani
I	ceza (karşılık) mükâfat	teslimiyet hizmet
II	hüküm hesap	itaat ibadet

a) Âlimlerin kullandığı kavramların odaklandıkları yönler bakımından nasıl farklılaştığını açıklayınız.

.....

.....

.....

b) II. numaralı satırdaki kavramları ifade ettikleri yönlere göre iki grupta sınıflandırınız. Oluşturduğunuz gruplar arasındaki ilişkiyi açıklayınız.

Oluşturduğunuz grup başlığı	Bu gruba giren kavramlar	Sınıflandırma gerekçeniz
İki grup arasındaki ilişki		

4. Bir araştırma raporunda dinin farklı akademik alanlarda ve klasik kaynaklarda nasıl ele alındığı şu şekilde açıklanmıştır:

Sosyoloji: Din; insanları ortak değerler ve ibadetler etrafında kenetleyen, grup içi dayanışmayı sağlayan ve toplumsal düzeni koruyan bir kurumdur.

Psikoloji: Din; bireyin varoluşsal kaygılar, krizler ve çaresizlik anlarında sığındığı, içsel huzur ve güven duygusu sağlayan bireysel bir tecrübedir.

Felsefe: Din; insanın evrenin kökenini, kendi varoluş amacını ve hakikati akıl yürütme yoluyla anlamlandırma arayışıdır.

Antropoloji: Din; insan topluluklarının tarih boyunca kutsal saydıkları semboller, ritüeller ve manevi varlıklara inanma biçimleridir.

Klasik İslam Kaynakları: Din; akıl sahiplerini kendi istek ve hür iradeleri ile hayırlı olan şeylere sevk eden ilahi emirler bütünüdür.

Raporun sonuç bölümünde ise “Her beşerî disiplin, kendi inceleme yöntemi doğrultusunda din olgusunun belirli bir yönünü ele alır. Bu nedenle din; sosyoloji, psikoloji, felsefe ve antropoloji gibi farklı alanlarda çeşitli şekillerde açıklanmaktadır.” bilgisi yer almaktadır.

a) Farklı beşerî bilimlerin din anlayışları ile klasik İslam kaynaklarındaki din tanımının ortak amacı nedir? Metindeki bilgilerden hareketle açıklayınız.

.....

.....

.....

b) Beşerî disiplinlerin dine yaklaşım biçimleri ile klasik İslam düşüncesindeki din tanımı arasındaki temel farklılıkları metindeki bilgilere dayanarak açıklayınız.

.....

.....

.....

c) Raporun sonuç bölümünden hareketle, niçin birden fazla disiplinin bakış açısına ihtiyaç duyulduğunu gerekçeleriyle açıklayınız.

.....

.....

.....

5. Bir rasathane, kütüphane ve medrese kompleksi ile ilgili çalışma kayıtları incelenmiş ve şu bulgulara ulaşılmıştır:

- I. Gök cisimlerinin hareketlerini incelemenin ve evrendeki hassas düzeni gözlemlemenin Allah'ın (cc) nizamını anlamaya yardımcı olacağı belirtilmiştir. İlim adamları; varlığın hakikatini kavramak için hem vahye dayalı dinî bilgilere hem akla dayalı felsefi sorgulamalara hem de gözlem ve deneye dayalı astronomi verilerine ihtiyaç duyulduğunu ifade etmişlerdir.
- II. Rasathanede görev yapan âlimler, geçmiş medeniyetlerden gelen astronomi bilgilerini sorgulamaksızın doğru kabul etmek yerine bu bilgileri gözlem araçlarıyla yeniden test etmiş; gözlem verileriyle çelişenleri düzeltmişlerdir.
- III. Komplekste rasathane, kütüphane ve medrese aynı çatı altında yer almış; astronomi ve matematik gibi fenni ilimlerin yanı sıra felsefe dersleri de dinî ilimlerle birlikte okutulmuştur. İslam medeniyetinde felsefe; dinin bir rakibi veya karşıtı olarak değil, varlığı ve ilahi hakikati kavramada dini destekleyen, akıl ile ilahi vahyi bütünleştiren bir disiplin olarak kabul edilmiştir.

a) Metne göre din, felsefe ve bilimin evreni anlamlandırmadaki rollerine dair merak ettiğiniz bir konuyu yazınız.

b) Bulguların I. maddesinden hareketle dinin felsefe ve bilimle ilişkisine dair iki soru oluşturunuz.

c) II. maddeden hareketle elde edilen bilgilerin doğruluğu değerlendirilirken nelere dikkat edilmelidir? Yazınız.

ç) III. maddeden yararlanarak felsefe ve bilimin İslam düşüncesinin gelişimine sağladığı katkıları değerlendirerek açıklayınız.

6. Bir şehir tarihi belgeselinde, geçmişte aynı şehirde cami, medrese ve kütüphanelerin bir arada faaliyet gösterdiği anlatılır. Belgeselde verilen bilgilere göre camilerde dinî ve ilmî eğitim yapılmış, medreselerde çeşitli ilimler okutulmuş, kütüphanelerde araştırmalar yürütülmüş ve eserler yazılmıştır. Belgeselde farklı alanlarda çalışan âlimlerin bu kurumlardaki bilgi birikiminden yararlandıkları belirtilir.

Belgeselde adı geçen kurumların işlevlerinden hareketle; bilimin İslam kültüründeki yeri ve gelişimine sağladığı katkı hakkında bir çıkarım yapınız.

7. İslam dünyasında bilimsel ve kültürel çalışmaların gelişimine katkı sağlayan kurumlarla ilgili aşağıdaki önermeleri okuyunuz.

Önermeler doğru ise “Doğru”, yanlış ise “Yanlış” kutucuğunu işaretleyiniz. Yanlış olduğunu düşündüğünüz önermelerin neden yanlış olduğunu gerekçe sütununda açıklayınız.

	Önermeler	İşaretleme	Yanlış Önermeler İçin Gerekçe
I.	Mektep: Kur'an-ı Kerim'i okumayı uzmanlık seviyesinde öğreten; kelime ve cümlelerin okunuş inceliklerinin ve hafızlık eğitiminin verildiği özel bir ihtisas kurumudur.	☐ Doğru ☐ Yanlış	
II.	Rasathane: Astronomi ilminin gelişmesinde, namaz, oruç ve hac gibi ibadetlerin vakitlerinin belirlenmesinde rol oynamıştır.	☐ Doğru ☐ Yanlış	
III.	Darülkurra: Çocuklara okuma-yazmanın öğretildiği ve temel dinî eğitimin verildiği ilk eğitim kurumudur; “Kur'an okulu” olarak da adlandırılmaktadırlar.	☐ Doğru ☐ Yanlış	
IV.	Beytülhikme: Farklı dillerden eserlerin tercüme edildiği önemli bir merkezdir. Ancak çalışmalar bu faaliyetle sınırlı kalmış, tercüme edilen eserler üzerinde ayrıca özgün bilimsel çalışmalar yapılmamıştır.	☐ Doğru ☐ Yanlış	
V.	Mescit: İslam tarihinin başlangıcından itibaren yalnızca ibadet yeri olarak kullanılmamış; ilim öğretilen, toplumsal meselelerin görüşüldüğü ve insanların bir araya geldiği merkezler olmuştur.	☐ Doğru ☐ Yanlış	

8. Bir iç mimarlık stüdyosunda tasarımcı olarak çalışan Ceylin, yeni açılacak bir restoranın duvarlarında kullanılmak üzere Türk-İslam sanatının geleneksel motiflerinden esinlenen bir tasarım hazırlamaktadır. Stüdyo sahibi, tasarım süresini azaltmak amacıyla yapay zekâ görsel üretim programından yararlanmayı önerir. Program kısa sürede farklı duvar deseni tasarımları oluşturur. Stüdyo sahibi bu tasarımlardan birini beğenerek Ceylin'e gösterir ve aralarında şu konuşma geçer:

Stüdyo sahibi: Bu desen gayet güzel görünüyor. Bu kadar zaman harcamaya gerek yok, bunu kullanalım.

Ceylin: Bu desen göze hoş gelse de bence eksik bir şey var. Geleneksel motiflerimizde çizgi, ölçü, simetri ve tekrar rastgele kullanılmaz; bunlar belirli bir düzen ve bütünlük içinde bir araya getirilir.

Stüdyo sahibi: Sonuçta ikisi de göze hoş görünüyor.

Ceylin: Görünüşte benzer olabilirler. Ancak bir eserin güzelliğini yalnızca ilk bakışta bıraktığı etkiyle değerlendirmek doğru olur mu? Bu motifleri yüzyıllardır işleyen ustalar, onları sadece “güzel görünsün” diye değil, bir düzeni ve anlamı yansıtmak için tasarlamış. Bu desen geleneksel motiflerin biçimsel şeklini yansıtsa da arkasındaki düşünce ve manevi derinliği ne ölçüde yansıtabildiği üzerinde düşünmek gerekir.

Stüdyo sahibi ile Ceylin'in sanat eserini değerlendirme biçimleri arasındaki farkı açıklayınız. Bu farklılığın sanat anlayışı açısından ortaya çıkarabileceği sonucu değerlendirerek açıklayınız.

Sanat eserini değerlendirme biçimleri arasındaki fark

Sanat anlayışı açısından ortaya çıkabilecek sonuç

9. Klasik Türk-İslam sanatlarını konu edinen bir eserde hattatlarla ilgili şu ifadeler yer almaktadır:

“Hattat, harflere estetik bir nispet ve ahenkle şekil verirken mutlak güzellik sahibi olan Allah’ın (cc) Cemal isminin kâinat-taki ve sanattaki yansımasını tefekkür eder. Evrendeki bütün parçaları düzensizlikten uzak yaratan Bâri ile varlıklara en güzel biçimi veren Musavvir isimlerinin tecellilerinden ilham alan sanatçı, harfleri mütenasip bir ölçü ve estetik düzenle dizer. “Allah güzeldir, güzeli sever.” hadisişerifindeki ilahi hakikati kavrayan hattat, her işi en güzel şekilde yapan Muhsin isminin ahlakıyla kuşanır. Sanatı asla bir övünç veya kibir vasıtası yapmaz, hünerini yalnızca Allah’ın (cc) adını yüceltmek ve O’nun rızasını kazanmak için sergiler. Kendilerini ve amellerini güzel yazılarına nakşeden bu sanatçılar, esmayihüsna-nın manevi güzelliğini fani kubbede estetik bir emanet ve “hoş bir sada” olarak bırakmışlardır.”

a) Metinden hareketle din ve sanat ilişkisinin hat sanatına yansıyan temel unsurlarını açıklayınız.

b) Metne göre, Allah’ın (cc) isimlerinin ifade ettiği anlamların hattatın sanat anlayışına nasıl yansıdığını açıklayınız.

10. Tarihî bir caminin restorasyonunda çalışan mimarlar, yapının geometrik desenlerini ve çini süslemelerini inceler. Süslemelerdeki biçimlerin birbirini tamamladığını, renk ve desenlerin yapının bütünüyle uyum içinde olduğunu fark ederler. Restorasyonda hem yapının işlevini korumaya hem de bu estetik bütünlüğü sürdürmeye özen gösterirler.

Caminin süslemelerindeki estetik uyum ile Allah’ın (cc) Cemal ismi arasında nasıl bir ilişki kurulabilir? Açıklayınız.

11. Bir fotoğrafçı, Allah'ın (cc) Musavvir (şekil ve özellik veren) isminin doğadaki tecellilerini konu edinen, aynı bölgenin dört farklı mevsimde çekilmiş görüntülerinden oluşan bir sergi hazırlamıştır.

- a) Fotoğraf sergisinde yer alan görsellerden ve konudan hareketle din ve sanat ilişkisiyle ilgili üzerinde durulabilecek iki unsuru yazınız.

- b) Fotoğraf sergisindeki görselleri Allah'ın (cc) Musavvir ismiyle ilişkilendirerek açıklayınız.

- 12.** Bir belgesel ekibi, aynı noktaya yerleştirdiği kamerayla yirmi dört saat boyunca çekim yapar. Hızlandırılmış görüntülerde güneşin doğuşu ve batışı, gölgelerin yön değiştirmesi ve gecenin yeniden başlaması açık biçimde görülür. Belgeselin sonunda bu görüntülere eşlik etmek üzere Al-i İmran suresinin 190 ve 191. ayetlerinden şu bölümlere yer verilir: “Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde selim akıl sahipleri için elbette ibretler vardır. (...) Onlar göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde düşünürler...”

Belgeseli izleyen Derya, her gün gerçekleştiği için çoğu zaman fark etmediği bu olaylara bu kez daha dikkatli bakar.

a) Ayetlerde geçen ve belgeseldeki görüntülerle ilişkilendirilebilecek konulardan ikisini belirleyerek yazınız.

.....

.....

.....

b) Belgeseldeki olaylar ve ayetlerin mesajlarını birlikte değerlendirerek insanın evrene bakışı hakkında çıkarım yapınız.

.....

.....

.....

- 13.** Yağız, bir akşam mahallede elektrikler kesilince pencereden gökyüzüne bakmaya başlar ve gökyüzündeki sayısız yıldız dikkatini çeker. Bir süre yıldızları izleyen Yağız, daha önce üzerinde düşünmediği bu manzaranın nasıl böyle bir düzen içinde var olduğunu merak eder. Gözlemlerini babasıyla paylaşınca babası ona Al-i İmran suresinin 190-191. ayetlerinin mealini okur:

“Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelip gidişinde aklıselim sahipleri için gerçekten açık ibretler vardır. Onlar, ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken (her vakit) Allah’ı anarlar, göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünürler (ve şöyle derler:) Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın. Seni tesbih ederiz. Bizi cehennem azabından koru!”

Yağız’ın gözlemleri ve ayetlerden hareketle babasının tefekkür konusunda vermek istediği mesajı metindeki ifadelerle ilişkilendirerek açıklayınız.

.....

.....

.....

14. Bir deniz biyoloğu, mercan kayalıklarındaki canlı yaşamını incelerken binlerce türün bir denge içinde yaşadığını gözlemler. Suyun sıcaklığı, ışığın süzülüşü ve türlerin yaşamsal uyumu karşısında doğada tesadüfe yer olmadığını, her detayın ölçülü ve gayeli bir düzen üzerine kurulduğunu düşünür. Suyun altındaki bu ahengi izlerken varoluşun anlamını tefekkür eder ve zihninde Al-i İmran suresinin 190-191. ayetlerinin meali canlanır:

“Göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün farklı oluşunda aklıselim sahipleri için elbette ibretler vardır. Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah’ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler (ve şöyle derler:) ‘Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!’”

Biyoloğun doğadaki gözlemleri ile ayette verilen mesajı birlikte değerlendirdiğinizde; evrenin niçin yaratıldığı ve insanın bu doğal düzene karşı nasıl davranması gerektiği hakkında hangi sonuçlara ulaşırsınız? Yazınız.

.....

.....

.....

SORU NO	ÖĞRENME ÇIKTISI	BECERİLER
1	DKAB.11.2.1. Din tanımlarını ve farklı disiplinlerin dine yaklaşımları arasında mukayese yapabilme	DAB5. Dinî Delillere Başvurma (DAB5.2. Mukayese Yapma)
2	DKAB.11.2.1. Din tanımlarını ve farklı disiplinlerin dine yaklaşımları arasında mukayese yapabilme	DAB5. Dinî Delillere Başvurma (DAB5.2. Mukayese Yapma)
3	DKAB.11.2.1. Din tanımlarını ve farklı disiplinlerin dine yaklaşımları arasında mukayese yapabilme	DAB5. Dinî Delillere Başvurma (DAB5.2. Mukayese Yapma)
4	DKAB.11.2.1. Din tanımlarını ve farklı disiplinlerin dine yaklaşımları arasında mukayese yapabilme	DAB5. Dinî Delillere Başvurma (DAB5.2. Mukayese Yapma)
5	DKAB.11.2.2. Dinin felsefe ve bilimle ilişkisini sorgulayabilme	KB2.8. Sorgulama
6	DKAB.11.2.2. Dinin felsefe ve bilimle ilişkisini sorgulayabilme	KB2.8. Sorgulama
7	DKAB.11.2.2. Dinin felsefe ve bilimle ilişkisini sorgulayabilme	KB2.8. Sorgulama
8	DKAB.11.2.3. Din ve sanat arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme
9	DKAB.11.2.3. Din ve sanat arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme
10	DKAB.11.2.3. Din ve sanat arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme
11	DKAB.11.2.3. Din ve sanat arasındaki ilişkiyi çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme
12	DKAB.11.2.4. Al-i İmran suresinin 190-191. ayetlerindeki mesajları anlamak için Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilme	DAB1. Temel Kaynakları Kullanma (DAB1.1. Kur'an-ı Kerim Meallerine Başvurma)
13	DKAB.11.2.4. Al-i İmran suresinin 190-191. ayetlerindeki mesajları anlamak için Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilme	DAB1. Temel Kaynakları Kullanma (DAB1.1. Kur'an-ı Kerim Meallerine Başvurma)
14	DKAB.11.2.4. Al-i İmran suresinin 190-191. ayetlerindeki mesajları anlamak için Kur'an-ı Kerim meallerine başvurabilme	DAB1. Temel Kaynakları Kullanma (DAB1.1. Kur'an-ı Kerim Meallerine Başvurma)

DEĞERLENDİRME

Soru 1 a) Tam Yanıt Ölçütü

Dört grubun, din tanımlarını doğru disiplinlerle eşleştirmesi beklenmektedir. (1. Grup-Sosyoloji, 2. Grup-Psikoloji, 3. Grup-Felsefe)

Örnek Cevap:

1. Grup	2. Grup	3. Grup
Sosyoloji	Psikoloji	Felsefe

b) Tam Yanıt Ölçütü

Benzerlik olarak dinin insan hayatına yön veren bir yönü olduğunu; farklılık olarak ise disiplinlerin dini belirli yönleriyle ele alırken klasik İslam kaynaklarında dinin ilahi kaynaklı, insanın inanç ve davranışlarını düzenleyen ve dünya ile ahiret hayatını kapsayan bir nizam olarak ele alındığını belirtmesi beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Benzerlikler

Grupların değerlendirmelerinde ve klasik İslam kaynaklarında dinin insanın hayatını etkileyen ve ona yön veren bir niteliğe sahip olduğu görülmektedir.

Farklılıklar

Klasik İslam kaynaklarında din; kaynağı tek bir Yaratıcı'ya bağlı olan, insanı inanç ve davranışları bakımından bağlayan, dünya hayatının yanı sıra ahiret hayatını da kapsayan ilahi bir nizam olarak ele alınmıştır. Farklı disiplinler ise dini, insanın duygu, düşünce ve toplumsal hayatıyla ilişkilendirerek farklı yönleriyle ele alır. Psikoloji dinin insanın duygu ve davranışlarıyla, felsefe düşünce dünyasıyla, sosyoloji ise toplumsal hayatla ilişkisini inceler.

Soru 2 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden, üç tanımın dine farklı inceleme alanlarından yaklaştığını belirlemesi ve her tanımın öne çıkardığı yönü doğru biçimde açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

I. tanım, dini insanı kendi iradesiyle hayırlı olana ileten ilahi bir kural olarak açıklamaktadır. II. tanım dini insanın his ve duyguları açısından ele alan psikolojik bir yaklaşımı yansıtır. Bu yaklaşım dinin bireyin iç dünyasındaki yönüne odaklanır. III. tanım ise dinin toplumsal birlik ve beraberliğe etkisini vurgulayan sosyolojik bir yaklaşımdır. Özetle bu tanımlar dinin ilahi yönlendirme, bireysel etki ve toplumsal işlev boyutlarını öne çıkarmaktadır.

b) Tam Yanıt Ölçütü:

Öğrenciden, üç açıklamanın dini farklı yönlerden ele aldığını dikkate alarak dinin insan hayatındaki yerinin tek bir boyutla sınırlandırılmayacağına ilişkin bütüncül ve gerekçeli bir çıkarım yapması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Açıklamalar birlikte değerlendirildiğinde dinin insan hayatının sadece tek bir alanıyla sınırlı olmadığı görülür. Din; bireyin özgür iradesiyle ahlaki tercihler yapmasını sağlayan ilahi bir rehber (I), insanın manevi ve psikolojik ihtiyaçlarına cevap veren bir sığınak (II) ve toplumsal barışı tesis eden birleştirici bir güçtür (III). Bu farklı yaklaşımlar birlikte değerlendirildiğinde dinin insanın davranışlarını, iç dünyasını ve toplumla ilişkilerini etkileyen çok yönlü bir olgu olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Soru 3 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden, iki tanımın dinin farklı yönlerini öne çıkardığını belirlemesi ve bu farklılığı tanımlarda kullanılan kavramlardan hareketle açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Cevheri'nin tanımında ceza, mükâfat, hüküm ve hesap kavramları öne çıkmaktadır. Bu nedenle onun tanımını dinin yapıları ile ilişkilendirilmesi ve hükme bağlanması yönüne ağırlık vermektedir.

Ragıp İsfahani ise itaat, teslimiyet ve ibadet kavramlarını kullanarak insanın dine olan bağlılığını ve bu bağlılığın davranışlara yansımalarını öne çıkarmaktadır. Buna göre Cevheri hüküm ve karşılık, Ragıp İsfahani ise itaat ve kulluk yönüne odaklanmaktadır.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden, II. satırdaki hüküm, hesap, itaat ve ibadet kavramlarını anlam özelliklerine göre iki uygun grupta sınıflandırması; her grup için anlamı karşılayan bir başlık oluşturması ve sınıflandırma gerekçesini açıklaması beklenmektedir. Ayrıca öğrencinin, insanın dine bağlılığını davranışlarıyla ortaya koyması ile bu davranışların değerlendirilmesi arasında anlamlı bir ilişki kurması gerekmektedir. Aynı anlamı karşılayan farklı grup başlıkları kabul edilebilir.

Örnek Cevap:

Oluşturduğunuz grup başlığı	Bu gruba giren kavramlar	Sınıflandırma gerekçeniz
Kulluk ve davranış yönü	itaat, ibadet	Bu kavramlar insanın dine bağlılığını davranışlarıyla ortaya koymasını ifade eder.
Değerlendirme ve hesap yönü	hüküm, hesap	Bu kavramlar insanın davranışlarının değerlendirilmesini ve bunların karşılığının belirlenmesini ifade eder.
İki grup arasındaki ilişki	İnsan dine bağlılığını itaat ve ibadet gibi davranışlarla gösterir; bu davranışlar hüküm ve hesap yönüyle değerlendirilir.	

Soru 4 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden metindeki tüm disiplinlerin ve klasik tanımın ortak vurgusu olan “insanlığın anlam, düzen ve değer arayışına hizmet etme” benzerliğini tespit edip açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Gerek beşerî disiplinler gerekse klasik İslam tanımı; dinin insanın ve toplumun hayatı anlamlandırma, güven arayışına yanıt verme, bireysel ve toplumsal yaşamı bir düzen ve değerler sistemi etrafında şekillendirme işlevine sahip olduğu noktasında birleşir. Farklı açılardan yaklaşımlar da hepsinin ortak noktası, dinin insan hayatındaki vazgeçilmez yerini ve anlam arayışına katkısını kabul etmeleridir.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden beşerî disiplinlerin tek boyutlu/insani kaynaklı bakışı ile klasik tanımın ilahi kaynaklı ve bütüncül yapısı arasındaki temel ayrımı metindeki verilere dayanarak ortaya koyması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Beşerî disiplinler; dini insani, toplumsal veya kültürel bir olgu/ürün olarak görürken klasik İslam düşüncesi dini kaynağı Yaratan olan “ilahi emirler bütünü” (vahiy) olarak kabul eder.

Beşerî disiplinler; dini tek bir boyutuyla (sosyoloji sadece toplumla, psikoloji sadece duyguyla, felsefe sadece düşünceyle) sınırlı tanımlarken klasik İslam tanımı dini inanç, ibadet, ahlak, akıl ve hür iradeyi tek bir bünyede toplayan kapsayıcı ve bütüncül bir yapıda ele alır.

c) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden metindeki sonuç tespitinden yola çıkarak dini bütüncül bir bakışla kavrama gerekliliğine dair özgün çıkarım yapması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Beşerî disiplinlerin din tanımları, dinin yalnızca bir yönünü (duygu, toplum, kültür veya düşünce) öne çıkarır. Dini sadece psikolojiye veya sosyolojiye indirgemek, onun ilahi kaynağını, ahlaki yükümlülüklerini ve ibadet boyutunu göz ardı etmeye yol açar. Dinin insan ve toplum hayatındaki hakiki mahiyetini anlayabilmek için; disiplinlerin sunduğu verilerden yararlanmak fakat dini tüm bu boyutları kuşatan ilahi ve bütüncül yapısıyla değerlendirmek gereklidir.

Soru 5**a) Tam Yanıt Ölçütü**

Öğrenciden metinden yola çıkarak din, bilim ve felsefenin yöntem/amaç kesişimleri üzerine araştırılabilecek iki merak alanını doğru kavramlarla tanımlaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

1. Dinin sunduğu vahiy bilgisi ile bilimin gözlem ve deneye dayalı verilerinin ve felsefenin akıl yürütme yönteminin evreni anlamlandırmada birbiriyle nasıl uyum sağladığı merak edilebilir.
2. Dinin “neden/niçin” sorularına (varoluş amacı ve ahlak), bilimin “nasıl” sorularına (fiziksel işleyiş) yanıt aramasının insan düşüncesine nasıl bütüncül bir katkı sunduğu tanımlanabilir.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden birinci maddeden yola çıkarak din-bilim-felsefe ilişkisini sorgulayan, üst düzey düşünmeye dönük iki soru kurgulaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

1. Soru: Dinî inanç ve vahiy ilkeleri, bir bilim insanının doğayı gözlemleme ve bilimsel araştırma yapma motivasyonunu nasıl etkiler?
2. Soru: Bilimin fiziki evreni açıklama yöntemi ile felsefenin akılcı sorgulaması, dinin sunduğu varoluşsal anlam arayışıyla çelişmeden nasıl bir arada bulunabilir?

c) Tam Yanıt Ölçütü:

Öğrenciden metindeki âlimlerin eleştirel metotlarından hareketle, bilgiye ulaşırken deney-gözlem, mantıksal tutarlılık ve kaynak doğrulaması gibi değerlendirme ölçütlerini nedensel olarak ortaya koyması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Elde edilen bilgilerin doğruluğunu değerlendirirken; bilimin doğasına uygun olarak gözlem, deney ve somut kanıtlara dayanma; dinî bilginin gereği olarak ise temel dinî kaynaklarla ve evrensel gerçeklerle çelişmeme ölçütleri kullanılmalıdır. Âlimlerin yaptığı gibi nakledilen her bilgiyi körü körüne kabul etmeyip eleştirel akıl ve deneysel doğrulama ile süzmek bilginin güvenilirliğini sağlar.

ç) Tam Yanıt Ölçütü:

Öğrenciden İslam eğitim ve bilim kurumlarının entegre yapısından yola çıkarak felsefe ve bilimin İslam kültüründeki olumlu, bütünleştirici ve geliştirici rolüne dair gerekçeli bir çıkarım yapması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

İslam kültüründe felsefe ve bilim dinin bir rakibi veya karşıtı değil, hakikate ulaşmada dini destekleyen ve tamamlayan unsurlar olarak görülmüştür. Medrese, rasathane ve kütüphanelerin iç içe olması; İslam düşüncesine sorgulayıcı, özgür, bilimsel ve bütüncül bir zihniyet kazandırmıştır. Felsefe ve bilim sayesinde Müslüman âlimler çağlarını aşan eserler vermiş, İslam medeniyeti hem dinî hem de akli ve fenni ilimlerin harmanlandığı yüksek bir düşünce seviyesine ulaşmıştır.

Soru 6**Tam Yanıt Ölçütü**

Öğrenciden, belgeseldeki cami, medrese ve kütüphanelerin eğitim, araştırma, bilgi üretme ve bilgiyi aktarma işlevlerini birlikte değerlendirmesi istenmektedir. Bilimin İslam kültüründe önemli bir yere sahip olduğu ve eğitim ile ilmî-kültürel gelişime katkı sağladığı yönünde bütüncül bir çıkarım yapması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Belgeselde camilerde ve medreselerde eğitim verilmesi, kütüphanelerde araştırmalar yapıp eserler yazılması, bilimin İslam kültüründe önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Farklı alanlarda çalışan âlimlerin bu bilgi birikiminden yararlanması ise bilginin paylaşıldığını, geliştirildiğini ve yeni çalışmalara kaynak oluşturduğunu göstermektedir. Bu nedenle bilim, İslam kültüründe eğitim ve araştırmayı destekleyen, ilmî ve kültürel birikimin gelişmesine katkı sağlayan önemli bir unsur olmuştur.

Soru 7**Tam Yanıt Ölçütü**

- I. Önerme için “Yanlış”ı işaretleyip önermedeki kurumun darülkurra olduğunu, mektebin çocuklara yönelik ilk eğitim kurumu olduğunu belirtmesi beklenir.
- II. Önerme için “Doğru”yu işaretlemesi beklenir.
- III. Önerme için “Yanlış”ı işaretleyip önermedeki kurumun mektep olduğunu, darülkurralarda Kur’an eğitiminin yanında hafızlık eğitiminin de verildiğini belirtmesi beklenir.
- IV. Önerme için “Yanlış”ı işaretleyip Beytülhikme’de çalışmaların yalnızca tercümeyle sınırlı kalmadığını, İslam âlimlerinin tercüme edilen eserlerdeki ilimleri kavrayarak bunlar üzerine şerhler yazdığını belirtmesi beklenir.
- V. Önerme için “Doğru”yu işaretlemesi beklenir.

Örnek Cevap:

	Önermeler	İşaretleme	Yanlış Önermeler İçin Gerekçe
I.	Mektep: Kur’an-ı Kerim’i okumayı uzmanlık seviyesinde öğreten; kelime ve cümlelerin okunuş inceliklerinin ve hafızlık eğitiminin verildiği özel bir ihtisas kurumudur.	☐ Doğru ☒ Yanlış	Bu tanım darülkurraya aittir. Mektep, çocuklara okuma-yazma ve dinî bilgilerin öğretildiği ilk eğitim kurumudur.
II.	Rasathane: Astronomi ilminin gelişmesinde, namaz, oruç ve hac gibi ibadetlerin vakitlerinin belirlenmesinde rol oynamıştır.	☒ Doğru ☐ Yanlış	
III.	Darülkurra: Çocuklara okuma-yazmanın öğretildiği ve temel dinî eğitimin verildiği ilk eğitim kurumudur; “Kur’an okulu” olarak da adlandırılmaktadırlar.	☐ Doğru ☒ Yanlış	Bu tanım mektebe aittir. Mektep, çocuklara okuma-yazma ile dinî bilgilerin öğretildiği ilk eğitim kurumudur. Darülkurra ise Kur’an-ı Kerim’i uzmanlık seviyesinde okumayı öğreten kurumdur.
IV.	Beytülhikme: Farklı dillerden eserlerin tercüme edildiği önemli bir merkezdir. Ancak çalışmalar bu faaliyetle sınırlı kalmış, tercüme edilen eserler üzerinde ayrıca özgün bilimsel çalışmalar yapılmamıştır.	☐ Doğru ☒ Yanlış	Beytülhikme’de yalnızca tercüme yapılmamış, İslam âlimleri tercüme edilen eserler üzerine şerhler yazarak ilmî çalışmalara katkı sağlamıştır.
V.	Mescit: İslam tarihinin başlangıcından itibaren yalnızca ibadet yeri olarak kullanılmamış; ilim öğretilen, toplumsal meselelerin görüşüldüğü ve insanların bir araya geldiği merkezler olmuştur.	☒ Doğru ☐ Yanlış	

Soru 8

Tam Yanıt Ölçütü

Stüdyo sahibinin sanat eserini beğeni üzerinden değerlendirdiğini; Ceylin'in ise eserin taşıdığı anlamı ve manevi yönü de dikkate aldığını açıklar. Ayrıca yalnızca görsel güzelliğe odaklanmanın eserin anlamının ve düşünce dünyasının göz ardı edilmesine, sanat anlayışının daralmasına yol açabileceğini; Ceylin'in yaklaşımının ise geleneksel sanatların biçiminin yanı sıra anlamının ve düşünce dünyasının anlaşılmasına imkân sağladığını belirtir.

Örnek Cevap:

Sanat eserini değerlendirme biçimleri arasındaki fark

Stüdyo sahibi, sanat eserini daha çok ilk bakışta oluşturduğu beğeni ve kullanım amacı üzerinden değerlendirirken Ceylin, eserin ortaya çıkışındaki anlayışı ve taşıdığı anlamı da dikkate almaktadır.

Sanat anlayışı açısından ortaya çıkabilecek sonuç

Bu durum, sanat eserinin yalnızca biçimsel özellikleriyle değerlendirilmesi ile arkasındaki düşünce ve manevi derinliğin de dikkate alınması arasındaki ayrımı ortaya koymaktadır. Ceylin'in yaklaşımı, geleneksel sanatların biçimsel özelliklerinin yanı sıra taşıdığı anlamın ve düşünce dünyasının da anlaşılmasına imkân verirken, eseri yalnızca görsel güzellik üzerinden değerlendirmek sanat anlayışının daralmasına neden olabilir.

Soru 9 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrencinin metindeki ilahi dayanak, esmayihüsna, sanatçının ihlası/tefekürü ve sanatsal form/değer aktarımı unsurlarını doğru tespit etmesi beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Hat sanatı özelinde din ve sanat ilişkisinin temel unsurları şunlardır:

Hat sanatının dinî dayanağını “Allah güzeldir, güzeli sever.” hadisi oluşturur. Sanat anlayışında Allah’ın (cc) Cemal, Bâri, Musavvir ve Muhsin isimleri önemli bir yere sahiptir. Hattat, bu isimlerin kâinattaki ve sanattaki yansımaları üzerinde düşünerek harflere estetik bir biçim, ölçü ve ahenk kazandırır. Sanatını gösteriş ve kibirden uzak tutarak Allah’ın (cc) rızasını gözetmesi, hat sanatının niyet ve ahlak boyutunu ortaya koyar. Estetik ölçüler ve ahenk içinde oluşturulan hat eserleri ise taşıdıkları manevi ve ahlaki değerlerle gelecek nesillere bırakılan estetik bir emanet niteliği taşır.

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden Allah’ın (cc) Cemal, Bâri ve Musavvir tecellilerini harflerdeki estetik ölçü ve ahenkle ilişkilendirmesi, hattatın Muhsin ismi doğrultusunda sanatını gösterişten arındırıp yalnızca Allah (cc) rızası için (ihlasla) icra ettiğini açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Hattatın sanat anlayışı, Allah’ın (cc) Cemal, Bâri, Musavvir ve Muhsin isimlerinin evrendeki estetik ve mükemmel tecellilerini tefekkür etme esasına dayanır. İlahi isimlerin kâinatta sergilediği mutlak güzellik, kursesiz ölçü ve biçimden ilham alan sanatçı; bu zihinsel ve manevi tecrübeyi harflere estetik bir oran, düzen ve ahenk vererek somutlaştırır. Yaratıcı’nın sanatsal yetkinliğini rehber edinen hattat, bu ilahi tecelliler karşısında sanatını kibir ve gösterişten arındırıp yalnızca Allah’ın (cc) rızasını kazanma niyetiyle icra eder; böylece estetik biçimlendirmeyi ahlaki ve manevi bir sorumlulukla bütünleştirir.

Soru 10 Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden, caminin süslemelerinde görülen renk, biçim ve desen uyumundan doğan estetik güzelliği Allah’ın (cc) Cemal ismiyle ilişkilendirerek açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Caminin süslemelerindeki renk, biçim ve desenlerin birbiriyle uyumlu olması estetik bir güzellik ortaya çıkarmaktadır. Bu güzellik ve uyum, Allah’ın (cc) güzelliğini ifade eden Cemal ismiyle ilişkilendirilebilir. Bu nedenle camideki estetik bütünlük, sanat yoluyla güzelliğin ortaya konulmasının dinî anlamla buluşmasına örnek olarak değerlendirilebilir.

Soru 11 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden, görselde yer alan fotoğraflarda öne çıkan özelliklerden hareketle din ve sanat ilişkisini yansıtan iki temel unsuru belirlemesi beklenmektedir. Belirlenen unsurların görsellerdeki doğal güzellik ve uyum ile sanatçının bu özellikleri eserlerine yansıtma biçiminin ilişkili olması yeterlidir.

Örnek Cevap:

Görselden hareketle din ve sanat ilişkisini açıklarken şu iki unsur üzerinde durulabilir:

- **Doğadaki güzellik ve uyum:** Sergilenen eserlerde farklı mevsimlerde ortaya çıkan renklerin, ışığın ve biçimlerin birbiriyle oluşturduğu estetik bütünlük ve düzen
- **Sanatçının güzelliği yansıtma çabası:** Fotoğrafçının doğadaki ilahi güzellikleri ve uyumu fark ederek bunları izleyicide hayranlık uyandıracak biçimde eserlerine aktarması

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden, fotoğraflarda görülen düzen, renk çeşitliliği, farklı biçim ve özellikleri Allah'ın (cc) varlıklara şekil veren anlamına gelen "Musavvir" ismiyle eşleştirmesi ve doğadaki düzeni bu isim çerçevesinde açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Fotoğraflarda aynı bölgedeki ağaçların mevsimlere göre farklı özellik, renk ve görünümlere sahip olduğu, mevsimlere bağlı bu değişimin belirli bir düzen içinde gerçekleştiği görülmektedir. Musavvir, Allah'ın (cc) varlıklara biçim ve özellik vermesiyle ilgili olan isimdir. Dolayısıyla doğadaki farklı şekil, renk ve özellikler ile bunların bir düzen içinde değişmesi Allah'ın (cc) Musavvir isminin evrendeki bir yansımasıdır.

Soru 12 a) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden; ayette geçen soyut ifadeler ile belgeseldeki somut olaylar arasında bağ kurarak eşleşen konulardan en az iki tanesini yazması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Ayetlerde geçen ve belgeseldeki görüntülerle ilişkilendirilebilecek başlıca konular şunlardır:

- Göklerin ve yerin yaratılışı (fiziksel evren/düzen)
- Gece ve gündüzün birbiri ardınca gelmesi (zaman ve doğa döngüsü)
- Yaratılış üzerinde düşünme ve ibret alma (Derya'nın olaylara dikkatle ve farklı bakması)

b) Tam Yanıt Ölçütü

Öğrenciden, belgeselde gözlemlenen olaylar ile ayetlerin düşünme ve ibret alma mesajlarını birlikte değerlendirerek insanın evrendeki olaylara dikkatle bakması, bunlar üzerinde düşünmesi ve yaratılıştaki düzenden anlamlı sonuçlar çıkarması gerektiğine dair bütüncül bir sonuç cümlesi kurması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Güneş'in doğup batması, gölgelerin yön değiştirmesi ve gece ile gündüzün birbirini takip etmesi gibi olaylar her gün tekrarlandığı için insanlara sıradan gelebilir. Ayetler de insanı göklerin ve yerin yaratılışı ile gece ve gündüzün değişimi üzerinde düşünmeye ve bunlardan ibret almaya yöneltmektedir.

Ulaşılan çıkarım: İnsan doğadaki olayları sıradan görmemeli, aklını kullanarak yaratılıştaki düzen üzerinde düşünmeli ve bunlardan ibret almalıdır.

Soru 13**Tam Yanıt Ölçütü**

Yağız'ın gökyüzündeki düzeni ayette ifade edilen tefekkür ve yaratılış üzerinde düşünme ile ilişkilendirmesi; tefekkürün Allah'a (cc) yönelmeye katkı sağladığını ve babasının Yağız'a kâinattaki düzen ve yaratılış üzerinde düşünmenin Allah'a (cc) yönelmeye vesile olduğunu anlatmak istediğini açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Yağız'ın yıldızlardaki düzeni merak etmesi, ayette ifade edilen “aklıselim sahiplerinin göklerin ve yerin yaratılışı hakkında derin derin düşünmesi” durumuna örnektir. Ayette geçen “Sen bunu boşuna yaratmadın” ifadesi, Yağız'ın gördüğü gökyüzündeki düzenin anlamı ve amacı üzerinde düşünmesine işaret etmektedir. Bu yönüyle tefekkür, insanın kâinattaki düzeni fark ederek Allah'ı (cc) anmasına, O'nu yüceltmesine ve O'na sığınmasına yönelmesini sağlar. İşte bu tefekkür anlayışıyla babası, Yağız'a evrene bakmanın yalnızca bir manzara seyretmek olmadığını; kâinattaki düzen üzerinde düşünerek bu düzenin arkasındaki Yaratıcı'yı fark etmek olduğunu anlatmak istemiştir.

Soru 14**Tam Yanıt Ölçütü**

Öğrencinin ayette geçen “Sen bunu boşuna yaratmadın” vurgusu ile doğadaki hassas denge arasında bağ kurması; insanın nesnel gözlemlerden ilahi hikmete ulaşan çıkarımlar yapabildiğini metne dayanarak açıklaması beklenmektedir.

Örnek Cevap:

Doğadaki hiçbir canlı veya sistem tesadüfen ya da amaçsız ortaya çıkmamıştır. Denizdeki hassas denge, evrenin bir plan, ölçü ve ilahi hikmet dâhilinde yaratıldığını gösterir.

Akıl sahibi bir insan, doğadaki güzellik ve düzeni yüzeysel bir gözlemlerle geçiştirmez; gördüğü ilahi nizam üzerinden Yaratıcı'nın varlığını, kudretini ve ilmini kavrayarak O'na yönelir.

DİN ÖĞRETİMİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

Öğretim Programları ve Materyalleri Daire Başkanlığı

MEBİ

EBA

MEB Beşevler Kampüsü F Blok Yenimahalle/ANKARA

Telefon: 0.312 413 37 41 / 0.312 413 39 57